

■ COLUMNA

Fotovoltaica sin tetg-baselgia

DA RITA CATHOMAS-BEARTH*

Trin vitg ha ina baselgia marcanta sin il crest. Ina ch'ins vesa lunsch enturn sco bleras baselgias da noss vitgs. Gia ils sanctuaris pajauns eran plazzads en lieus strategics che devan ad els l'impurtanza ch'els avevan en la societad.

Il tetg da la baselgia da Trin è cuvert cun tievlas cotschen-brinas. Avant il scumond da l'assicuranza da fiu eran quai schlondas. Uss ch'il tetg sto puspè vegnir sanà, prevesa la plaiv ina cuvrada cun moduls fotovoltaics. Quai dat da discutir.

Franc midan panels solars stgirs betg mo la color dal tetg, mabain er la textura, sia pel. Per ils abitants dal vitg da Trin vul quai dir s'endisar vi d'ina nova vista. Ma quai hai adina dà en l'istorgia da l'architettura. Durant ils tschientaners èn schizunt las catedralas sa svilupadas vinavant gist sco las chasas en ils centers dals vitgs e da las citads. Ils bajetgs nun èn gea – cun excepziun dal Ballenberg – betg objects museals che giaschan intugabels en perpeten en magasins. Els s'adatteschan als novs basegns.

Indiscutablas èn midadas definitivs ed irreversiblas vi da bajetgs protegids. Ma co èsi cun la cuvrada d'in tetg? Pli baud, cur che las schlondas han stuì da-

vent per motivs da privel da fiu, hai franc er dà protesta. Sin tut las chapluttas e baselgias han las schlondas stuì ceder, il pli savens a tetgs da sturs. Betg gist in maletg legraivel. Oz èn ellas returnadas. E sche Trin decida oz ina cuvrada fotovoltaica dal tetg-baselgia, po quella vegnir midada in di, sche quai sa mussa opportun.

Dapi passa trais decennis persequitesch jau, er activamain, il svilup da la forza solara e las discussiuns en connex cun quella ed ils bajetgs istorics. Per mai èsi adina stà cler: Sche l'architettura e l'estetica vegnan resguardads, ha la fotovoltaica prioritad. La dumonda, tge che disturba l'estetica vegn dentant anc adina discutada cuntravers. Quai chaschuna malsegirtad tar las instanzas da protecziun e la finala er tar las autoritads che han da dar las lubientschas.

Iva per metter las paisas en il dretg lieu. Ins na po betg pretender in futur

verd e bloccar novaziuns. Er la baselgia ha ina incumbensa d'exempel. Pregiar da proteger la creaziun pretendada er da far insatge persuenter. In tetg-baselgia cun panels solaras trametta in messadi che tuts chapeschan e blers respectan.

Defender il vegl e cumprovà, quai è il pli simpel ch'ins po far. Sa sviluppar vinavant è il pli grev. Chatter ils buns arguments per far midadas dovra blera energia e blera lavur da persuasiun e da pionier. Dapi 40 onns fan quai a moda exemplarica e nunstanclentaivla las instituziuns privatas che promovon l'energia solara. Finalmain hai dà in stausch tar confederaziun, chantun e vischnancas – ed en ils chaus dal pievel.

La baselgia da Trin fa part dal maletg dal vitg degn da protecziun. Quai oblighescha. Franc dovra la midada da tievlas sin moduls solars per l'egl in mument da s'endisar ed ina tscherta toleranza d'acceptar. Ma en noss temp, en il qual l'ambient sto avair assoluta prioritad, dess jau en quest cas mia vusch a la forza solara.

***Rita Cathomas-Bearth, Cuira, è stada gestiunara e presidenta da la Protecziun da la patria grischuna e pli tard commembra da la Cumissiun federala per la protecziun da la natira e da la patria.**